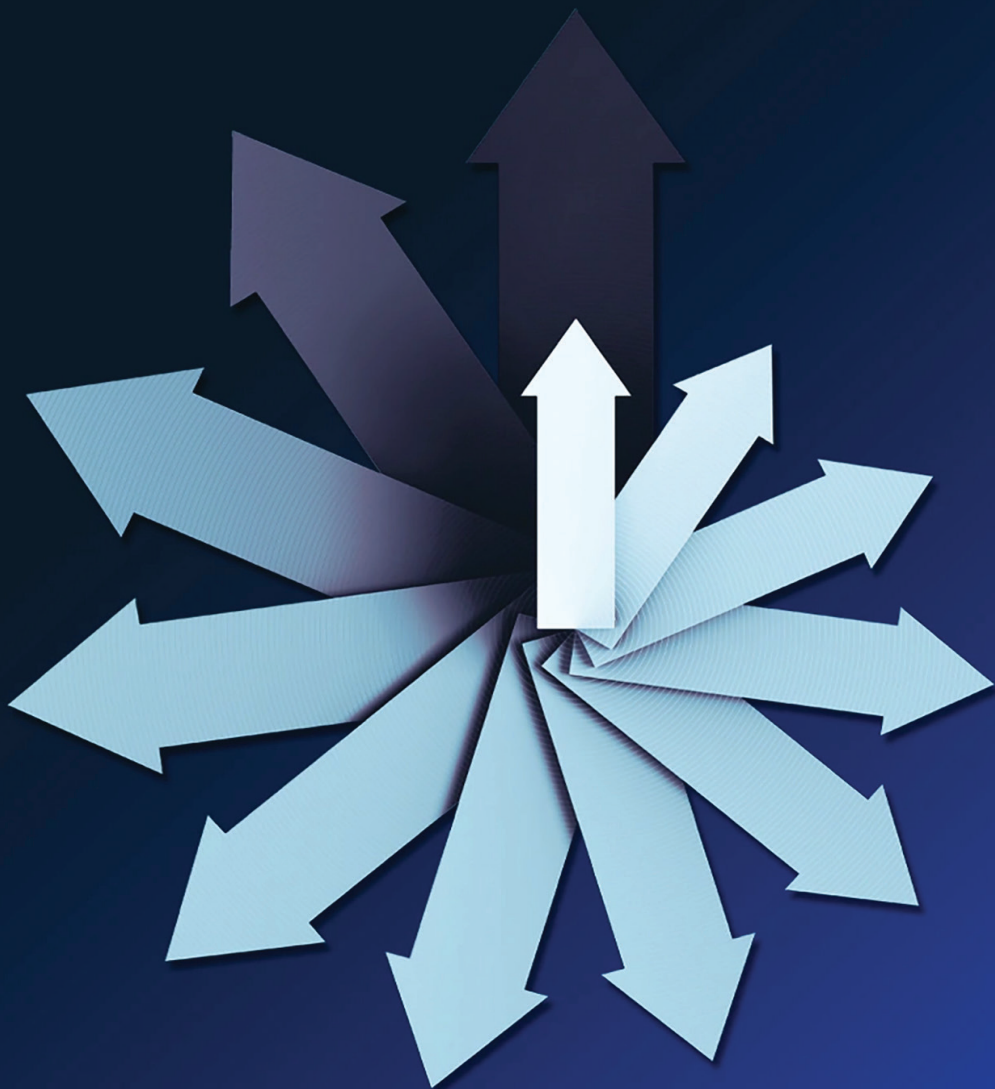

اقتصادسنج

معاونت بررسی‌های اقتصادی اتاق تهران

اقتصادسنج

معاونت بررسی‌های اقتصادی اتاق تهران

شماره هفتم

موضوع این شماره:

نمایی از آمارهای اقتصادی منتخب کشور

ناشر:

معاونت بررسی‌های اقتصادی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

تاریخ انتشار: مرداد ۱۴۰۳

چاپ: روابط عمومی

سردبیر: دیاکو حسینی

دبیر تحریریه: عاطفه قاسمیان

تحریریه (به ترتیب حروف الفبا):

مهسا رجبی نژاد، مریم علم‌الهدی، عاطفه قاسمیان، شراره کامرانی

اینفوگرافیک: مهسا رجبی نژاد

معاونت بررسی‌های اقتصادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

TEHRAN CHAMBER OF COMMERCE,
INDUSTRIES, MINES AND AGRICULTURE

اقتصاد ایران

۴

چالش‌های ساختاری اقتصاد ایران از نگاه بانک جهانی

تامین مالی بازار سرمایه

۶

انتشار اوراق بدهی در اوج، جذب سرمایه در سقوط

تامین مالی بازار بانکی

۷

تغییر بازی در تخصیص تسهیلات به کسب‌وکارها و خانوارها

اقتصاد دیجیتال

۸

دوگانه اقتصاد دیجیتال و محیط زیست

تجارت

۱۰

یک میلیارد دلار سقوط تراز تجاری غیرنفتی!

۱۱

نبض واردات

۱۲

فولاد در بحران؛ سقوط صادرات

صنایع خلاق

۱۳

سه گزاره قابل تامل از دنیای صنایع خلاق

بازار کار

۱۴

نقاط تاریک اشتغال کشور

قیمت‌گذاری دستوری

سیاست‌های قیمت‌گذاری دستوری در ایران که با هدف کنترل قیمت‌ها و حمایت از اقشار ضعیف اجرایی شده‌اند، نه تنها در بلندمدت به نتایج مطلوب نرسیده‌اند، بلکه منجر به ایجاد رانت‌های گسترده، افت تولید، کاهش رقابت و افزایش ناکارآمدی در اقتصاد شده است. این اقدامات، در کنار یارانه‌های انرژی، مصرف غیربهبهینه، اتلاف منابع، تشدید فساد و تحمیل بار مالی سنگین بر دولت را به همراه داشته است. بسیاری از صنایع و بنگاه‌های اقتصادی تحت فشار این سیاست‌ها دچار زیان‌های عمده شده‌اند. تجربه چند دهه اخیر نشان می‌دهد اتخاذ این رویکردها به جای تقویت اقتصاد، موجب ناهماهنگی و افت کیفیت تولید شده‌اند. در نهایت، این وضعیت باعث شده است که اقتصاد ایران از بهره‌برداری کامل از ظرفیت‌های خود باز بماند و ضرورت بازنگری در سیاست‌های اقتصادی بیش از پیش آشکار شود.

محدودیت در جذب سرمایه و فناوری

تحریم‌های اقتصادی به طور قابل توجهی مانع انتقال فناوری و جذب سرمایه‌گذاری شده است. این تحریم‌ها نه تنها دسترسی ایران به فناوری‌های نوین را کاهش داده‌اند، بلکه مانع ورود سرمایه‌گذاری‌های خارجی به کشور نیز شده‌اند. نتیجه این امر، ناتوانی صنایع مختلف در بهره‌برداری کامل از پتانسیل‌های موجود است که به محدود شدن رشد اقتصادی منجر گردیده است. در چشم‌انداز بلندمدت، کمبود سرمایه و عدم دسترسی به فناوری‌های نوین به عنوان موانع اصلی در مسیر بهبود بهره‌وری و رشد اقتصادی پایدار کشور باقی خواهند ماند. به‌ویژه، کاهش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، نگرانی‌های جدی را ایجاد کرده است. بنابراین گزارش آنکتاد، جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به ایران از ۲/۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸ به ۱/۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۳ کاهش یافته است. این کاهش نشان‌دهنده چالش‌های اساسی است که اقتصاد کشور با آن مواجه است و بر ضرورت بازنگری در راهبردهای جذب سرمایه و فناوری تاکید دارد.

تغییرات آب و هوا

بر اساس گزارش بانک جهانی، تغییرات آب و هوایی به طور چشمگیری کمبود انرژی و آب را تشدید کرده و تأثیرات منفی بر امنیت غذایی و مشاغل در بخش کشاورزی، داشته است. افزایش دما، تغییر الگوهای بارش و شرایط جوی شدید مانند سیل و خشکسالی، دسترسی به منابع حیاتی برای کشاورزی و تولید غذا را کاهش داده است. این تغییرات منجر به کاهش بهره‌وری در بخش کشاورزی و افزایش ریسک‌های غذایی و معیشت مردم خواهد شد.

چالش‌های بخش مالی

چالش‌های مالی، مانند کمبود سرمایه در بانک‌ها و کمبود نقدینگی، به شدت چشم‌انداز رشد بخش خصوصی را تحت تأثیر قرار داده است. همچنین، درآمدهای دولت در هفت ماه اول سال ۲۰۲۳/۲۰۲۴ کمتر از حد انتظار بوده است که این موضوع باعث تغییر در اولویت‌های هزینه‌ای خواهد شد. بر اساس گزارش بانک جهانی، تنها ۷۲ درصد از درآمدهای پیش‌بینی شده محقق شده و کمتر از نیمی از درآمدهای مورد انتظار از فروش نفت به دلیل کاهش قیمت نفت ایران وصول شده است. کاهش درآمدها، دولت را وادار به کاهش هزینه‌ها، به‌ویژه در زمینه سرمایه‌گذاری‌های کلان کرده و نیاز به تأمین مالی از صندوق توسعه ملی را افزایش داده است.

چالش‌های بازار کار

رشد رو به افزایش سن جمعیت، مهاجرت گسترده نیروی کار ماهر و کاهش نرخ زاد و ولد، نه تنها چالش‌های جدی برای پیش‌بینی رشد اقتصادی ایجاد کرده، بلکه فشار مضاعفی بر سیستم بازنشستگی که از پیش با مشکلاتی روبرو بوده، وارد کرده است. از سوی دیگر، محدودیت‌های شغلی و تورم بالا و مداوم، قدرت خرید مردم را کاهش داده و به افزایش فقر دامن زده است. برآوردهای بانک جهانی نشان می‌دهد حدود ۴۰ درصد از خانوارها در معرض خطر مواجهه با شوک‌های اقتصادی و احتمال بازگشت آن‌ها به زیر خط فقر قرار دارند.

تورم

بنابر گزارش بانک جهانی، در ۱۱ ماه نخست سال ۲۰۲۳/۲۰۲۴، اگرچه نرخ تورم کاهش یافته، اما همچنان بالای ۴۰ درصد باقی مانده است. این کاهش عمدتاً به دلیل کاهش انتظارات تورمی، امیدواری به پیشرفت در مذاکرات و اعمال سیاست‌های پولی سختگیرانه بوده است. با این حال، قیمت‌های بالای مواد غذایی و هزینه‌های مسکن همچنان تورم را در سطح بالایی نگه داشته‌اند. برای مهار تورم، بانک مرکزی اقداماتی نظیر محدود کردن ترانزاکشن‌های بانکی، افزایش ذخیره قانونی بانک‌های پریسک و افزایش نرخ بهره سپرده و بین بانکی را اجرا کرده است. پیش‌بینی‌های بانک جهانی نشان می‌دهد که تورم به تدریج کاهش خواهد یافت، اما همچنان در سطح بالایی باقی می‌ماند.

انتشار اوراق بدهی در اوج، جذب سرمایه در سقوط

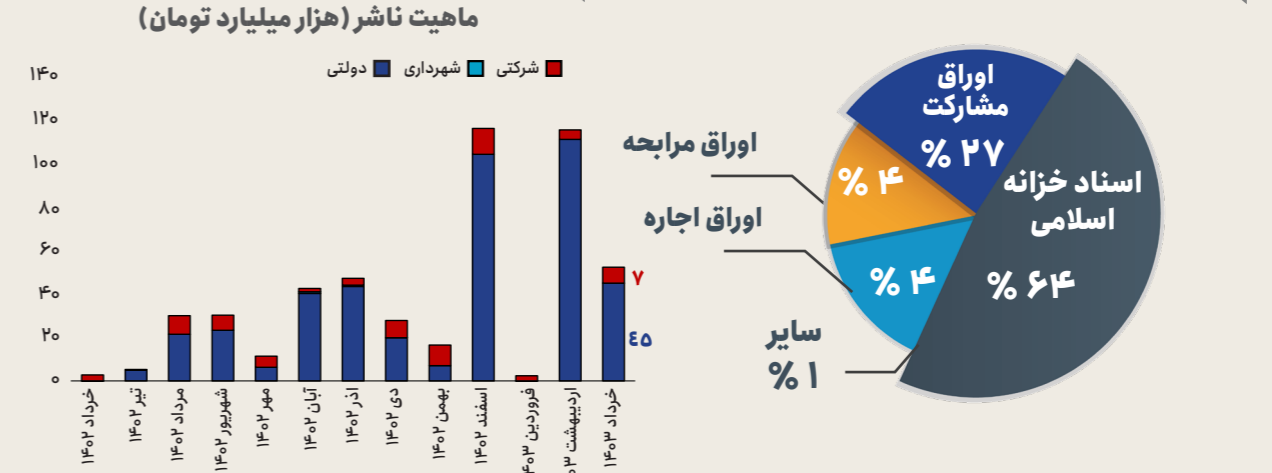
در این تحلیل، تأمین مالی تنها از دو منبع اصلی یعنی بازار سرمایه و بازار بانکی مورد بررسی قرار گرفته که در مجموع به حدود ۱۴۳۹ هزار میلیارد تومان رسیده است. از این رقم، سهم بازار سرمایه تنها ۱۶ درصد بوده است. تأمین مالی در بازار سرمایه، که به دو مسیر اصلی انتشار اوراق بدهی و جذب سرمایه متکی است، در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ به ۲۲۴ هزار میلیارد تومان افزایش یافت که نسبت به مدت مشابه سال قبل رشد ۶۴ درصدی را نشان می‌دهد. این رشد عمدتاً به دلیل افزایش چشمگیر انتشار اوراق بدهی با مشارکت ۸۵ واحد درصدی بوده است. شایان ذکر است، در بخش جذب سرمایه، نه تنها رشدی دیده نشده، بلکه کاهش هم اتفاق افتاده که مشارکت منفی ۲۲ واحد درصدی این بخش در رشد کلی تأمین مالی از بازار سرمایه را به دنبال داشته است. به عبارتی، در حالی انتشار اوراق بدهی توانسته تأمین مالی را تقویت کند که جذب سرمایه در این رشد نقشی نداشته است.

تأمین مالی از طریق بازار سرمایه طی ۳ ماهه نخست ۱۴۰۳؛
۲۲۴ هزار میلیارد تومان
رشد ۶۴ درصدی
نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۲

ترکیب عمده اوراق بدهی منتشر شده طی ۳ ماهه ۱۴۰۳

طی ۳ ماهه نخست ۱۴۰۳، حدود ۱۷۰ هزار میلیارد تومان اوراق بدهی منتشر شده که ۹۲ درصد آن را اوراق بهادار دولتی، معادل ۱۵۶ هزار میلیارد تومان و مابقی را اوراق بهادار شرکتی تشکیل داده است.
ترکیب ۱۷۰ هزار میلیارد تومان اوراق بدهی منتشر شده طی ۳ ماهه نخست ۱۴۰۳؛ انتشار حدود ۱۰۹ هزار میلیارد تومان اوراق اسناد خزانه داری، ۴۶ هزار میلیارد تومان اوراق مشارکت، ۷ هزار میلیارد تومان اوراق مرابحه و ۶/۶ هزار میلیارد تومان اوراق اجاره که ۹۹ درصد از کل انتشار اوراق بدهی است. شایان ذکر است ۱/۴ هزار میلیارد تومان باقی مانده را سایر اوراق بدهی منتشر شده تشکیل می‌دهند.

اسناد خزانه اسلامی

این نوع از اوراق را دولت به منظور تسویه بدهی‌های خود منتشر می‌کند. این اوراق به قیمت کمتر از ارزش اسمی آن و بدون پرداخت سود، به طلبکاران غیردولتی به فروش می‌رسد.

اوراق اجاره

یکی از انواع اوراق قابل معامله است که هر ورقه آن نشان دهنده مالکیت فرد بر بخشی از دارایی است. دارندگان این اوراق به صورت مشاع مالک دارایی هستند.

اوراق مرابحه

این نوع از اوراق میان مدت و بلندمدت هستند. این اوراق نقدی هستند و دولت مستقیماً آن را می‌فروشد.

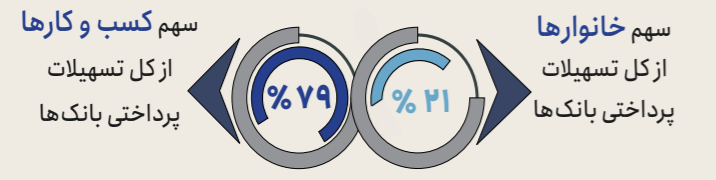
اوراق مشارکت

نوعی از اوراق بهادار است که از سوی دولت، شهرداری، شرکت‌های دولتی و خصوصی، برای تأمین اعتبار طرح‌های عمرانی یا زیرساختی در کشور، منتشر می‌گردد.

تغییر بازی در تخصیص تسهیلات به کسب و کارها و خانوارها

۱۲۱۵ هزار میلیارد تومان؛
کل تسهیلات پرداختی بانک‌ها

رشد حدود ۳۲ درصدی (بدون در نظر گرفتن تعدیلات صورت پذیرفته) تسهیلات پرداختی طی سه ماه ۱۴۰۳ نسبت به مدت مشابه سال قبل

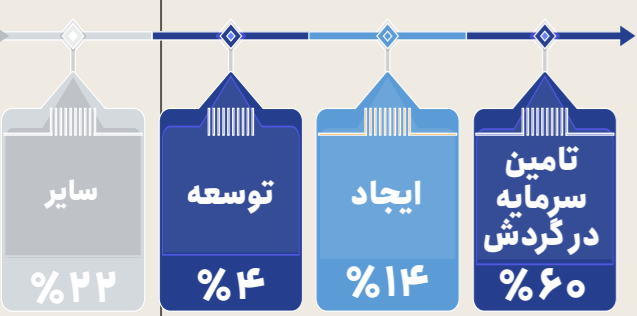

۷۹ درصد از کل تسهیلات پرداختی بانک‌ها، معادل حدود ۹۵۵ هزار میلیارد تومان به کسب و کارها و مابقی، معادل ۲۶۰ هزار میلیارد تومان به خانوارها تخصیص داده شده است.

!!! نکته قابل توجه در این زمینه کاهش ۶/۶ واحد درصدی سهم تسهیلات پرداختی به کسب و کارها و در مقابل افزایش سهم خانوار از آن طی مدت ۳ ماهه ۱۴۰۳ در مقایسه با مدت مشابه سال قبل است.

طی سه ماهه نخست ۱۴۰۳ حدود ۱۲۱۵ هزار میلیارد تومان تسهیلات بانکی به کسب و کارها و خانوارها پرداخت شده که رشد ۳۲ درصدی را نسبت به مدت مشابه سال قبل نشان می‌دهد. اگرچه عامل مسلط در افزایش تسهیلات پرداختی شبکه بانکی افزایش تسهیلات پرداختی به کسب و کارها بوده (با مشارکت ۱۸/۵ واحد درصد)، اما طی مدت مورد بررسی سهم خانوارها از این تسهیلات با افزایش قابل توجهی همراه شده به طوری که تسهیلات پرداختی به خانوارها طی ۳ ماهه نخست ۱۴۰۳ نسبت به مدت مشابه سال قبل ۹۱ درصد افزایش یافته که این امر منجر به کاهش سهم کسب و کارها (۶/۶ واحد درصد) از کل تسهیلات پرداختی طی بازه مورد بررسی شده است.

سهم تسهیلات پرداختی به تفکیک هدف از دریافت طی ۳ ماهه ۱۴۰۳

بررسی تسهیلات پرداختی بانک‌ها نشان می‌دهد طی ۳ ماهه نخست ۱۴۰۳، عمده تسهیلات با هدف تأمین سرمایه در گردش و ایجاد اعطا شده که به تنهایی حدود ۷۴ درصد از کل تسهیلات پرداختی بانک‌ها را تشکیل می‌دهد.

!!! نکته قابل توجه این است که با وجود افزایش ۱۸ درصدی ارزش تأمین سرمایه در گردش در سه ماهه نخست ۱۴۰۳، سهم آن از کل تسهیلات پرداختی بانک‌ها ۶ واحد درصد کاهش یافته است. این در حالی است که رشد واقعی تأمین سرمایه در گردش نسبت به مدت مشابه سال قبل منفی بوده است. این وضعیت به معنای آن است که کسب و کارها با چالش‌های بیشتری برای تأمین منابع مالی مورد نیاز خود مواجه هستند. کاهش سرمایه در گردش می‌تواند به مشکلاتی مانند کاهش تولید، افت بهره‌وری و حتی خطر تعطیلی برخی از کسب و کارها منجر شود.

سهم تسهیلات پرداختی به تفکیک بخش‌های اقتصادی طی ۳ ماهه ۱۴۰۳

در میان بخش‌های اقتصادی طی ۳ ماهه ۱۴۰۳، سهم بخش خدمات از دریافت تسهیلات بانکی بیش از سایر بخش‌ها و حدود ۳۹ درصد بوده است. پس از بخش خدمات نیز صنعت با سهم ۳۸ درصدی قرار گرفته است که این دو بخش روی هم بالغ بر ۷۷ درصد از کل تسهیلات پرداختی را تشکیل می‌دهند. بخش بازرگانی، مسکن و ساختمان و کشاورزی نیز به ترتیب حدود ۱۱ درصد، ۶ درصد و ۵ درصد از کل ارزش تسهیلات پرداختی بانک‌ها به کسب و کارها را به خود اختصاص داده‌اند.

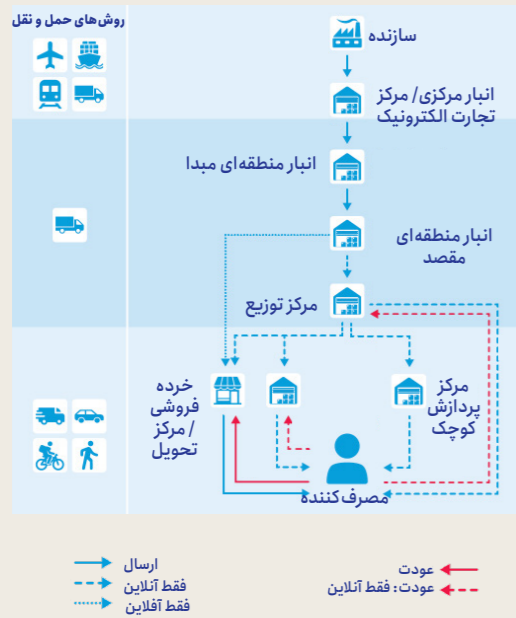
در میان تسهیلات پرداختی تخصیصی به کسب و کارها طی سه ماهه ۱۴۰۳ در مقایسه با مدت مشابه سال قبل، سهم بخش‌های کشاورزی، مسکن و ساختمان و بازرگانی با افزایش همراه شده در صورتی که در مقابل از سهم دو بخش خدمات و صنعت و معدن کاسته شده است.

گزارش اقتصاد دیجیتال ۲۰۲۴ که توسط کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل (UNCTAD) یا آنکتاد منتشر شده است، به رابطه پیچیده بین دیجیتالی شدن و پایداری محیط زیست می پردازد. از آنجایی که اقتصاد دیجیتال به سرعت در حال گسترش است، فرصت ها و چالش هایی را به همراه دارد که برای اطمینان از آینده ای پایدار و فراگیر باید به آنها توجه شود.

تجارت الکترونیک می تواند هم به چالش های زیست محیطی بیافزاید و هم آنها را کاهش دهد. رشد تصاعدی تجارت الکترونیک فرصت هایی را برای توسعه اقتصادی به همراه دارد اما ریسک هایی همچون ردپای کربن در فعالیتهایی مانند خرید آنلاین همچنان قابل مشاهده است. به طور کلی هنوز نمی توانیم با قطعیت درباره مزیت یکی از این دو روش بر دیگری از نظر متغیرهای محیط زیستی اظهار نظر کنیم.

خرید آنلاین و آفلاین را می توان در چند بخش از نظر پایداری محیط زیست با یکدیگر مقایسه کرد:

پایداری محیط زیست در خرده فروشی آفلاین و آنلاین

۱. **انبارداری و مراکز توزیع:** فروش آنلاین به فضاهای بیشتری برای انبار و توزیع نیاز دارد اما می تواند آثار محیط زیستی آنها را با انتخاب بهینه مکان و نیز عملیات انبارداری و توزیع، کاهش دهد.

۲. **بسته بندی محصول و تولید زیاله:** در فروش آنلاین، بسته بندی برای ارسال به هر خریدار انجام می شود و موجب تولید زیاله می شود. در فروش آفلاین نیز زیاله های بسته بندی وجود دارد اما بیشتر در محل فروش متمرکز است.

۳. **حمل و نقل و تحویل:** در فروش آنلاین، تعداد تحویل بیشتری انجام می شود که می تواند بر روی انتشار گازهای گلخانه ای اثر بگذارد اما با بهینه کردن مسیرهای تحویل و نیز وسایل نقلیه ای که از سوخت های جایگزین استفاده می کنند می توان این اثر را کاهش داد.

۴. **هزینه های زیست محیطی عودت کالا:** نرخ بازگشت کالا در فروش آنلاین نسبت به آفلاین بیشتر است و کالاهای بازگشتی اغلب به ضایعات تبدیل می شوند.

۵. **رفتار مصرف کننده:** فروش آنلاین با تأثیر بر رفتار مصرف کننده، می تواند مصرف بالاتر و تولید زیاله بیشتر را به همراه داشته باشد اما با توجه به اینکه دسترسی به طیف گسترده تری از کالاها را فراهم می کند، به طور بالقوه نیاز به مراجعه به فروشگاه های فیزیکی را کاهش می دهد.

راهکارهایی برای افزایش پایداری تجارت الکترونیک

- کاهش نرخ عودت کالا با ارائه توضیحات بهتر درباره محصول و آموزش مشتری
- کاهش تأثیر انبارها و مراکز توزیع با بهینه سازی لجستیک و به کارگیری فناوری های سبز
- تأثیرگذاری بر رفتار مصرف کننده با تشویق به اتخاذ تصمیمات خرید آگاهانه از نظر محیط زیست
- به حداقل رساندن تأثیر بسته بندی محصول و ضایعات با استفاده از مواد زیست تخریب پذیر
- اقدامات قانونی و نظارتی برای ترویج شیوه های پایدار در تجارت الکترونیک
- تأثیرگذاری بر رفتار مصرف کننده با تشویق به اتخاذ تصمیمات خرید آگاهانه از نظر محیط زیست

اقتصاد دیجیتال؛ دوست یا دشمن محیط زیست؟

اقتصاد دیجیتال، که اغلب از نظر زیست محیطی بی خطر تلقی می شود، ردپای بوم شناختی قابل توجهی دارد. بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) مسئول حدود ۱/۵٪ تا ۳/۲٪ از انتشار گازهای گلخانه ای جهانی در سال ۲۰۲۰ بوده که فقط کمی کمتر از سهم صنعت کشتیرانی است. تولید دستگاه های دیجیتال به مواد خام قابل توجهی نیاز دارد و پیش بینی می شود استخراج مواد معدنی مورد نیاز برای این بخش، مانند گرافیت، لیتیوم و کبالت، باید تا سال ۲۰۵۰ تا ۵۰۰ درصد افزایش یابد تا بتواند تقاضا را برآورده کند.

زباله های الکترونیکی؛ آغاز یک بحران

رشد دستگاه های دیجیتال منجر به افزایش چشمگیر زباله های الکترونیکی (e-waste) شده که بین سال های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۲ به ۱۰/۵ میلیون تن در سطح جهان رسیده است. موضوع نگران کننده درباره زباله های الکترونیک این است که فقط ۲۴ درصد از این زباله ها به طور رسمی جمع آوری شده اند و کشورهای در حال توسعه، با هزینه های زیست محیطی و اجتماعی مرتبط با مدیریت زباله های الکترونیکی مواجه هستند.

شکاف دیجیتالی و چالش های توسعه

کشورهای در حال توسعه، از نظر منابع طبیعی لازم برای فناوری های دیجیتال، مانند مواد خام معدنی و فلزی، غنی هستند اما اغلب با موانعی برای دسترسی به این فناوری ها روبه رو می شوند. اگر این کشورها بتوانند ارزش بیشتری به این مواد خام بیافزایند و با درآمد به دست آمده، به سایر بخش های زنجیره تأمین اقتصاد دیجیتال ورود کنند، می توانند اقتصاد دیجیتال را به عنوان فرصتی برای توسعه در نظر بگیرند. در غیر این صورت، آنها فقط به عنوان صادرکنندگان مواد خام و واردکنندگان محصولات با ارزش افزوده بالاتر شناخته می شوند و این به یک مبادله نابرابر محیط زیستی برای آنها تبدیل می شود.

فرصت هایی برای پایداری

با وجود چالش های موجود، فناوری های دیجیتال مسیری را برای افزایش پایداری نشان می دهند. نوآوری در بهره وری انرژی، بهینه سازی منابع و راه حل هایی برای مواجهه با تغییرات آب و هوایی، پیشرفت هایی هستند که با اقتصاد دیجیتال به دست می آیند. بنابراین می توان یک رویکرد متعادل را بهترین رویکرد در برابر اقتصاد دیجیتال دانست؛ رویکردی که از دیجیتالی شدن برای توسعه پایدار، حمایت کرده و همزمان کاهش پیامدهای نامطلوب زیست محیطی را به دنبال دارد.

در سال ۱۹۹۱ اینترنت کمتر از سه میلیون کاربر داشت و تجارت الکترونیک به طور کلی وجود نداشت. اما برآورد می شود در سال ۱۹۹۹، ۲۵۰ میلیون کاربر به اینترنت دسترسی داشتند و تقریباً یک چهارم آنها خرید اینترنتی را تجربه کرده بودند. ارزش تقریبی این خریدها، ۱۱۰ میلیارد دلار برآورد می شود. برآوردها نشان می دهد در سال ۲۰۲۱، ۲ میلیارد و ۳۰۰ میلیون نفر در سراسر جهان خرید آنلاین انجام دادند. به طور کلی از سال ۲۰۱۰، روند صعودی تجارت الکترونیک تقویت شد و این روند با همه گیری کرونا تشدید شد.

در ایران نیز سهم کاربرانی که خرید اینترنتی انجام داده اند از حدود ۱۰ درصد کل کاربران اینترنت در سال ۲۰۱۰ به حدود ۲۰ درصد در سال ۲۰۱۹ رسیده است و در سال ۲۰۲۳ نیز این نسبت تقریباً در مقایسه با دوران همه گیری کرونا، بدون تغییر مانده است.

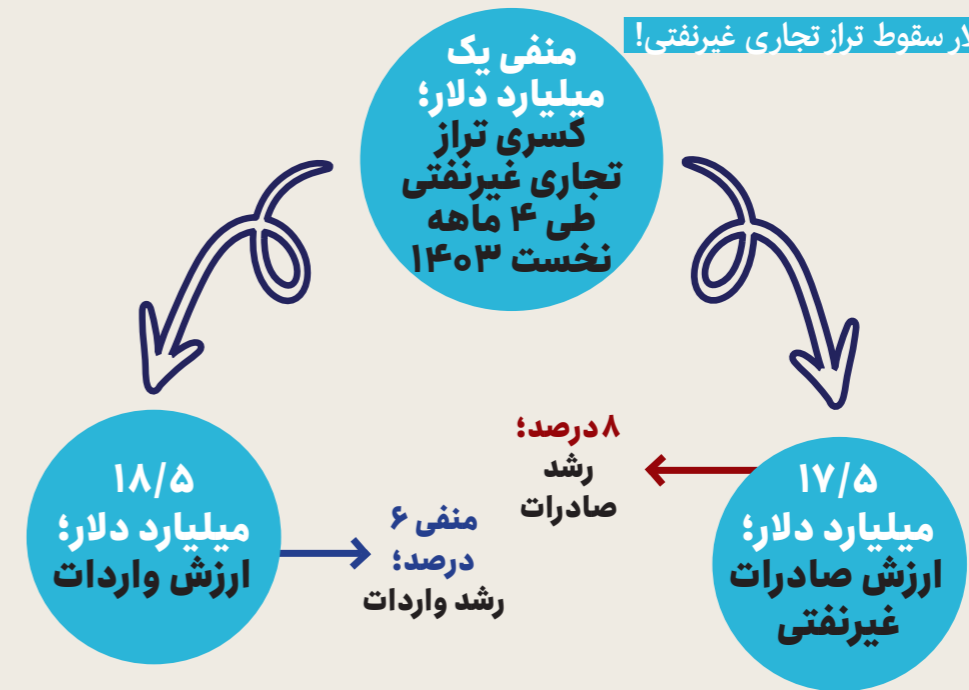
نکته قابل توجه در رفتار کاربران اینترنتی در کشورهای منتخب بررسی شده در گزارش آنکتاد این است که در بیشتر کشورها، رفتار کاربران اینترنتی به گونه ای بوده که خرید اینترنتی به رفتاری ماندگار در بین کاربران اینترنت تبدیل شده است و این سهم، فقط در کشورهای سوئیس، آلمان، لهستان و قزاقستان در سال ۲۰۲۳ در مقایسه با سال ۲۰۱۹ یعنی اوج همه گیری کرونا، کاهش یافته است.

منبع: آنکتاد

منبع: آنکتاد

۱ میلیارد دلار سقوط تراز تجاری غیرنفتی!

طی ۴ ماهه نخست ۱۴۰۳، ارزش کل تجارت غیرنفتی کشور حدود ۳۶ میلیارد دلار بوده که رشد ۱/۴ درصدی را در مقایسه با ۴ ماهه ۱۴۰۲ تجربه کرده است.

سهم صادرات از کل ارزش تجارت طی مدت مذکور حدود ۴۸ درصد بوده که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل با افزایش حدود ۳ واحد درصدی همراه شده است.

۵۵%

سهم ۱۵ کشور همسایه از کل مبادلات تجاری طی ۴ ماهه نخست ۱۴۰۳

مبادلات تجاری ایران با ۱۵ کشور همسایه طی ۴ ماهه نخست ۱۴۰۳

کشور	مقدار (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	تغییرات مقدار نسبت به مدت مشابه سال قبل	تغییرات ارزش نسبت به مدت مشابه سال قبل
امارات متحده عربی	۸۲۰۰	۸۰۶۴	۱%	۵%
ترکیه	۵۰۵۲	۴۱۲۵	-۱۰%	۰%
عراق	۱۰۴۳۰	۳۷۷۲	۱۹%	۲۲%
پاکستان	۱۵۶۹	۹۲۸	۷%	۱۳%
افغانستان	۱۶۸۵	۷۲۴	۳۱%	۳۸%
روسیه	۱۷۰۳	۷۰۳	-۱۷%	-۲۸%
عمان	۲۲۷۰	۶۹۲	۲۴%	-۱۵%
آذربایجان	۲۹۹	۲۴۲	۱۵%	۳۸%
ترکمنستان	۴۴۷	۱۵۶	۶%	۴%
ارمنستان	۶۹۸	۱۴۷	۵۷%	۱%
قزاقستان	۲۰۷	۱۰۲	-۷%	۲۳%
کویت	۱۴۵۶	۹۰	-۱۶%	۴۸%
قطر	۱۷۵	۷۱	-۴۰%	۳%
بحرین	۳	۴	۳۷%	۱۵%
عربستان سعودی	۰/۱	۰/۴	۳۸۶%	۳۹%
جمع کل	۳۴۱۹۶	۱۹۸۲۰	۵%	۶%

منبع: گمرک ج.ا.

کالاهای اساسی

واردات کالاهای اساسی طی ۴ ماهه نخست ۱۴۰۲

کالا	ارزش (میلیون دلار)	متوسط قیمت دلار به ازای هر تن	تغییرات ارزش	تغییرات متوسط قیمت
ذرت	۱۱۴۹	۳۱۴	-۱۲%	-۲۳%
انواع دانه روغنی	۶۱۸	۶۹۹	-۱۳%	-۹%
کنجاله سویا	۶۱۸	۶۰۲	۱۲۹۳%	-۱۶%
برنج	۴۶۹	۱۱۱۳	-۲۳%	-۶%
روغن های خوراکی نیمه جامد	۴۱۰	۱۰۲۸	-۶۰%	-۳۷%
شکر خام	۲۲۵	۶۵۸	۱۰۵%	۱۵%
گوشت قرمز سرد سنگین	۲۰۴	۴۷۳۸	۲۲۰%	۳%
گوشت قرمز سبک گرم	۱۹۹	۷۳۸۵	۷۳۳%	۰%
لاستیک سنگین	۱۹۱	۳۳۷۲	۶۰%	-۷%
جو	۱۵۷	۲۳۹	-۲۹%	-۳۸%
کودشیمیایی	۱۳۸	۹۷۸	۱۳۴%	-۳۳%
گندم	۹۷	۳۰۴	-۸۱%	-۳۰%
کاغذ چاپ و تحریر	۸۷	۱۰۳۹	۱%	-۱۲%
خمیر کاغذ	۸۷	۱۰۷۸	-۴%	-۲۰%
حبوبات	۷۶	۱۴۲۱	۱۴%	۲۴%
چای خشک	۷۲	۴۸۹۴	-۳%	-۲۲%
گوشت مرغ	۳۶	۱۹۷۸	۳۴۳%	-۱۶%
سموم تکنیکال شیمیایی	۳۲	۹۵۳۰	-۱۶%	-۱۶%
انواع بذر	۱۱	۴۰۹۲	-۱۳%	-۳%
کاغذ روزنامه	۶	۷۶۳	۱۴%	-۱۶%
جمع کالاهای اساسی	۴۸۸۱	۵۹۲	-۶%	-۱۳%
جمع کل واردات	۱۸۴۸۶	۱۵۴۶	-۶%	-۶%

نبض واردات

۲۶%

سهم واردات کالاهای اساسی از کل ارزش واردات طی ۴ ماهه نخست ۱۴۰۳

طی ۴ ماهه ۱۴۰۳ حدود ۸ میلیون تن کالای اساسی به ارزش حدود ۵ میلیارد دلار به کشور وارد شده که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل به لحاظ وزنی حدود ۸ درصد افزایش یافته، اما به لحاظ ارزشی کاهش ۶ درصدی را تجربه کرده است.

عامل اصلی در کاهش واردات ۲۰ قلم کالای اساسی کاهش واردات روغن های خوراکی نیمه جامد، مایع و خام با سهم منفی ۱۲ واحد درصد بوده است.

۳۶ درصد از کل ارزش واردات کالاهای اساسی طی ۴ ماهه ۱۴۰۳ متعلق به واردات ذرت و انواع دانه های روغنی بوده است.

متوسط قیمت واردات ۲۰ قلم کالای اساسی طی ۴ ماهه ۱۴۰۳ حدود ۵۹۲ دلار به ازای هر تن بوده که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل ۱۶ درصد کاهش یافته است. بیشترین متوسط قیمت واردات متعلق به سموم تکنیکال شیمیایی (۹۵۳۰ دلار به ازای هر تن) بوده است و کمترین آن را نیز جو با متوسط قیمت ۲۳۹ دلار به ازای هر تن تشکیل می دهد.

واردات شمش طلا

۱۲/۳ تن به ارزش ۷۷۹ میلیون دلار؛ واردات شمش طلا طی ۴ ماهه ۱۴۰۳

طی ۴ ماهه ۱۴۰۳، واردات شمش طلا در مقایسه با مدت مشابه سال قبل به لحاظ ارزشی حدود ۴ برابر افزایش یافته است.

۴/۲ درصد سهم واردات شمش طلا از کل ارزش واردات طی ۴ ماهه ۱۴۰۳

واردات شمش طلا طی ۴ ماهه نخست ۱۴۰۳ از گمرک «فرودگاه امام خمینی» با سهم حدود ۹۴ درصد بیش از سایر گمرکات بوده است.

منبع: گمرک ج.ا.

واردات خودرو سواری

۹/۶ هزار دستگاه به ارزش ۱۹۲ میلیون دلار؛ واردات خودرو سواری طی ۴ ماهه نخست ۱۴۰۳

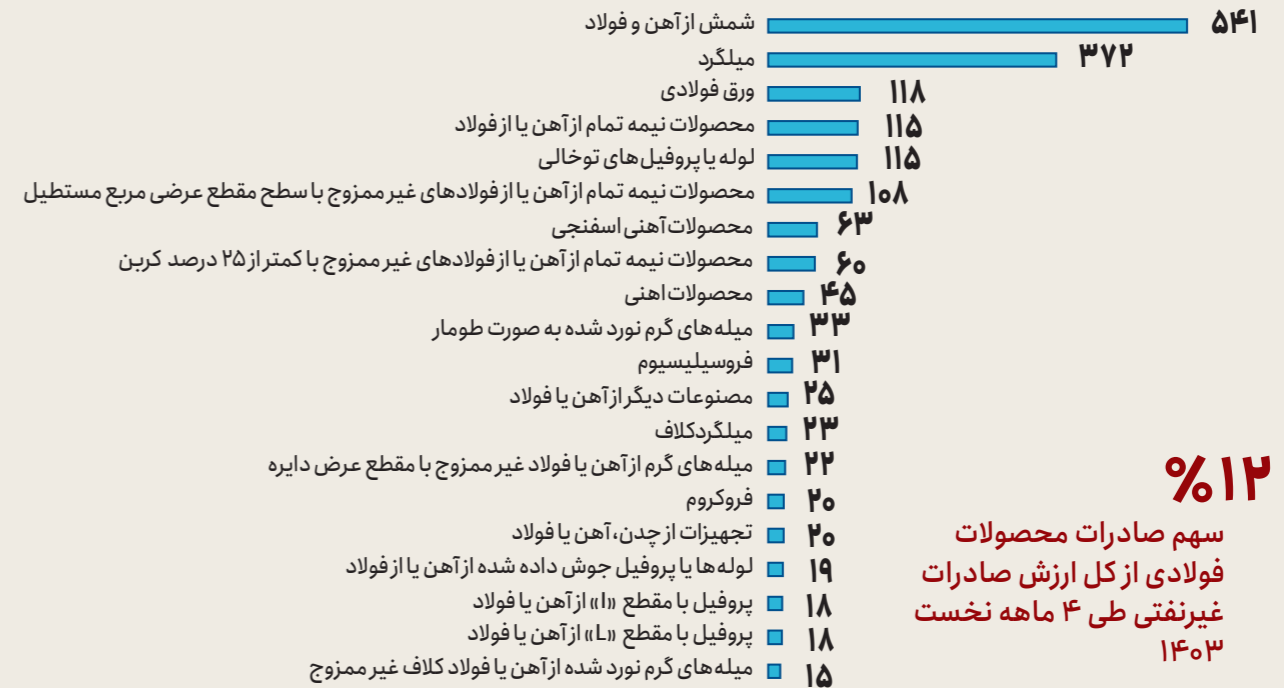
طی ۴ ماهه ۱۴۰۳ واردات خودروهای سواری در مقایسه با مدت مشابه سال قبل به لحاظ ارزشی حدود ۱۶ برابر و به لحاظ تعداد حدود ۲۲ برابر افزایش یافته است.

در میان واردکنندگان خودرو سواری طی بازه مورد بررسی نیز سه واردکننده عمده (معین خودرو ایرانیان، کرمان موتور و ایرانی تولید اتومبیل سایپا) بالغ بر ۶۰ درصد از کل ارزش واردات خودروهای سواری را به خود اختصاص داده اند. سهم این سه واردکننده از تعداد خودروهای وارداتی نیز ۶۵ درصد بوده است.

سهم واردکنندگان عمده خودرو از ارزش و تعداد واردات خودرو سواری طی ۴ ماهه نخست ۱۴۰۲

سهم از ارزش	معین خودرو ایرانیان	کرمان موتور	ایرانی تولید اتومبیل سایپا	سایر
۳۴/۵%	۳۰/۷%	۱۵/۷%	۱۸/۴%	۳۵/۲%

وضعیت صادرات ۲۰ قلم عمده محصولات فولادی طی ۴ ماهه نخست ۱۴۰۳ (میلیون دلار)

۱۲%

سهم صادرات محصولات فولادی از کل ارزش صادرات غیر نفتی طی ۴ ماهه نخست ۱۴۰۳

در چهار ماهه نخست سال ۱۴۰۳، مجموعاً ۴ میلیون تن محصولات فولادی به ارزش ۲/۱ میلیارد دلار از کشور صادر شده است. این آمار در مقایسه با دوره مشابه سال گذشته، نشان دهنده کاهش ۱۵/۶ درصدی در حجم و ۱۶/۳ درصدی در ارزش صادرات است. عامل اصلی کاهش صادرات محصولات فولادی در بین ۲۰ قلم عمده آن را می توان ناشی از کاهش صادرات «محصولات نیمه تمام آهن یا فولادهای غیر ممزوج با سطح مقطع عرضی مربع مستطیل» با مشارکت منفی ۱۳ واحد درصدی دانست.

به طور کلی متوسط قیمت صادراتی محصولات فولادی طی ۴ ماهه نخست ۱۴۰۳، ۵۱۵ دلار به ازای هر تن بوده که در مقایسه با ۴ ماهه نخست ۱۴۰۲، حدود ۱ درصد کاهش یافته است. دلیل اصلی کاهش متوسط قیمت صادرات محصولات فولادی در بین ۲۰ قلم عمده صادراتی را می توان ارزان تر شدن متوسط قیمت صادرات «فروسیلیسیوم» با سهم ۷۴/۶ واحد درصدی عنوان نمود.

در میان ۲۰ قلم عمده صادراتی محصولات فولادی متوسط قیمت «لوله یا پروفیل های توخالی» با رقم ۱۴۱۱۸ دلار به ازای هر تن از سایر محصولات فولادی بیشتر بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل بیش از ۲ برابر شده است. در مقابل «محصولات آهنی اسفنجی» با متوسط قیمت ۲۴۲ دلار به ازای هر تن کمترین متوسط قیمت در میان ۲۰ قلم عمده صادراتی محصولات فولادی را به خود اختصاص داده است.

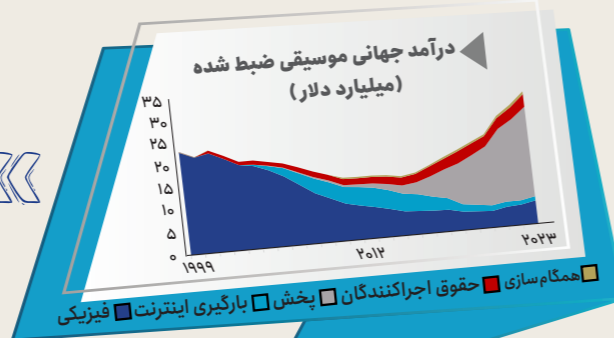
در بین اقلام عمده صادراتی محصولات فولادی «شمش از آهن و فولاد»، «میلگرد»، «ورق فولادی»، «محصولات نیمه تمام آهن یا فولاد» و «لوله و پروفیل های توخالی از آهن یا فولاد» در مجموع ۱/۳ میلیارد دلار از صادرات محصولات فولادی را به خود اختصاص داده اند که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل حدود ۹ درصد رشد را تجربه کرده است. شایان ذکر است، ۵ قلم عمده صادراتی محصولات فولادی حدود ۶۱ درصد از کل ارزش صادرات این اقلام را تشکیل می دهد.

رشد پایدار صادرات کالاها و خدمات صنایع خلاق جهان

بر اساس گزارش آنکتاد، صادرات خدمات خلاق در جهان به ۱/۴ تریلیون دلار در سال ۲۰۲۲ افزایش یافت که نشان دهنده افزایش ۲۹ درصدی از سال ۲۰۱۷ است. در همین حال، صادرات کالاها خلاق به ۷۱۳ میلیارد دلار رسید که ۱۹ درصد افزایش را نشان می دهد. در دهه گذشته، سهم خدمات خلاق از کل صادرات خدمات از ۱۲ درصد به ۱۹ درصد افزایش یافته است، در حالی که سهم کالاها خلاق از کل صادرات کالاها از سال ۲۰۰۲ تا کنون حدود ۳ درصد ثابت مانده است. کشورهای در حال توسعه عمدتاً کالاها خلاق صادر می کنند، در حالی که کشورهای توسعه یافته در بازار خدمات خلاق غالب هستند. با این حال کشورهای در حال توسعه، سهم خود از صادرات خدمات خلاق را از ۱۰ درصد در سال ۲۰۱۰ به ۲۰ درصد در سال ۲۰۲۲ افزایش دادند.

تحول شگرف ناشی از آبروند دیجیتال شدن در جهان

اقتصاد خلاق مفهومی در حال تحول و تکامل است. «دیجیتالی شدن» آبروندی است که اقتصاد خلاق را متحول کرده و انتظار می رود تأثیرات بیشتری بر این حوزه داشته باشد. به عنوان مثال، بر اساس گزارش آنکتاد، سرویس های «استریم» یا «پخش» سهم خود را از بازار موسیقی جهانی ۱۰/۴ واحد درصد نسبت به سال گذشته افزایش دادند و اکنون ۶۷/۳ درصد از جریان های درآمد موسیقی جهانی را تشکیل می دهند. هوش مصنوعی محرک اصلی این تغییر است که تولید، توزیع و مصرف محتوا را افزایش داده است. این برنامه و اسکریپت ها، فیلم ها، مقالات خبری، موسیقی، تصاویر، زیر نویس ها، انیمیشن ها و محتوای واقعیت مجازی را تولید و در حالی که جریان کار پس از تولید را نیز بهبود می بخشد، داده های کاربران را هم تجزیه و تحلیل می کنند.

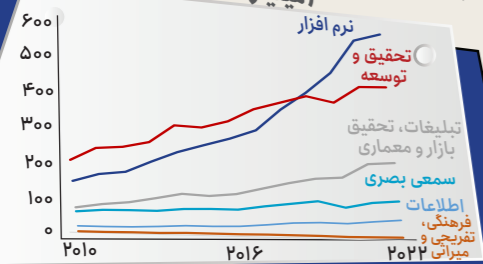

موسیقی یکی از مهمترین حوزه های صنایع خلاق است که تحت تاثیر چشمگیر دیجیتالی شدن قرار گرفته و سهم بازار آن رو به افزایش است.

سبقت صادرات نرم افزار در جهان از تحقیق و توسعه

بیشترین خدمات خلاقانه صادراتی جهان در سال ۲۰۲۲ مربوط به خدمات نرم افزاری (۴۱/۳ درصد) و تحقیق و توسعه (۳۰/۷ درصد) و پس از آن تبلیغات، تحقیقات بازار و معماری (۱۵/۵ درصد)، خدمات سمعی و بصری (۷/۹ درصد)، خدمات اطلاعات (۴ درصد) و خدمات فرهنگی، تفریحی و میراث (۶۰٪) می باشد.

صادرات خدمات خلاق بر اساس دسته خدمات (میلیارد دلار)

۳۸ میلیون نفر از جمعیت در سن کار کشور، نه شاغل هستند و نه در جست و جوی کار!

در بهار ۱۴۰۳، نرخ مشارکت اقتصادی جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر حدود ۴۱/۲ درصد بوده و نسبت به بهار سال ۱۴۰۲ تغییری نداشته است. بدین معنا که از مجموع ۶۵ میلیون نفر جمعیت در سن کار کشور (۱۵ ساله و بیشتر)، ۴۱/۲ درصد از نظر اقتصادی فعال بوده‌اند؛ یعنی در گروه شاغلان یا بیکاران قرار داشته‌اند. اما نکته قابل توجه این است که **۵۹ درصد** از جمعیت در سن کار کشور، به لحاظ اقتصادی، **غیرفعال** هستند؛ به بیان دیگر: **۳۸ میلیون نفر** از جمعیت کشور، **نه شاغل** هستند و **نه تمایلی به جست و جوی کار** دارند. نکته تاسف برانگیز اینکه ۷۳ درصد از این افراد را زنان تشکیل می‌دهند.

۷۲ درصد شاغلان کشور، فارغ التحصیل آموزش عالی نیستند!

بررسی مقدماتی آمارهای نیروی کار کشور نشان می‌دهد حدود **۱۸ میلیون نفر** از کل جمعیت **شاغل ۲۵ میلیونی** را افرادی تشکیل می‌دهند که **فارغ التحصیل آموزش عالی نیستند**. چنانچه فرض شود بسیاری از افراد عضو این گروه، جمعیتی هستند که به دلیل سطح تحصیلات پایین تر جزء نیروی کار ماهر به حساب نمی‌آیند، می‌توان گفت نیروی کار تحصیل کرده یا تمایلی به پیوستن به بازار کار نداشته است و یا اینکه بر خلاف بسیاری از کشورهای نوظهور که در دهه‌های اخیر از بازار کار در بخش کشاورزی به سمت صنعت و بعد به سمت خدمات حرکت کرده‌اند، بازار کار ایران همچنان در مراحل نخست این گذار تمایل به جذب نیروی کار غیرماهر دارد. البته لازم به ذکر است آمارهای بخشی اشتغال و نتایج به دست آمده در گزارش شاخص مدیران خرید اتاق ایران طی تیر ماه ۱۴۰۳ مبنی بر عدم تمایل نیروی کار به اشتغال و سخت تر شدن شرایط نگهداشت نیروی کار در بنگاه‌ها، فرضیه اول را تقویت می‌کند.

۵۹% از جمعیت در سن کار؛ جمعیت غیرفعال

۴۳% از جمعیت بیکار؛ فارغ التحصیلان آموزش عالی

۶۹ درصد از جمعیت بیکار کشور در گروه سنی ۱۸-۳۵ سال قرار دارند

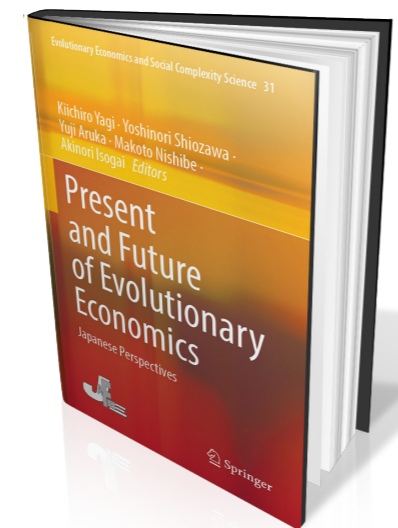
تعداد بیکاران کشور در بهار ۱۴۰۳، حدود ۱/۲ میلیون نفر برآورد شده است. حدود ۶۹ درصد از این جمعیت را افراد ۱۸-۳۵ ساله تشکیل می‌دهند. نرخ بیکاری این گروه سنی، ۱۵ درصد است که از نرخ بیکاری کل کشور (۷/۷ درصد) به مراتب بالاتر است. **فارغ التحصیلان آموزش عالی** که می‌توانند به طور بالقوه نیروی ماهر کشور باشند، **۴۳ درصد** از جمعیت بیکار کشور را تشکیل داده‌اند. سهم این افراد در میان بیکاران **جمعیت زنان**، به حدود **۶۸ درصد** هم می‌رسد! استمرار این روند به معنای از دست دادن فرصت بهره‌برداری از جمعیتی است که می‌توانند به عنوان نیروی کار ماهر یا نیمه ماهر در ایجاد ارزش افزوده اقتصادی نقش داشته باشند.

۷ میلیون نفر از جمعیت شاغل؛ فارغ التحصیل آموزش عالی کشور

زیربنای خرد اقتصاد تکاملی
حال و آینده اقتصاد تکاملی: دیدگاه ژاپنی

گروه نویسندگان

این کتاب در حوزه علوم اقتصاد تکاملی و پیچیدگی‌های اجتماعی نوشته و به مناسبت ربع قرن سالگرد تأسیس JAFEE «انجمن ژاپن برای اقتصاد تکاملی» منتشر شده است و چشم اندازهای آینده اقتصاد تکاملی را بر اساس دستاوردهای آن در ژاپن پیشنهاد می‌کند. هنگامی که این انجمن در سال ۱۹۹۲ تأسیس شد، صدها اقتصاددان بلندپرواز غیرکلاسیک در آن گرد هم آمدند تا جهت‌های جدید تحقیقات اقتصادی را پیش ببرند. در سال ۲۰۰۴ JAFEE یک مجله علمی بین‌المللی به نام بررسی اقتصاد تکاملی و نهادی (EIER) راه اندازی کرد که اکنون توسط Springer منتشر می‌شود. اقتصاد تکاملی خاک غنی برای رشد در ژاپن پیدا کرد، جایی که جهت‌های غیرمتعارف در نظریه اقتصادی و علاقه تاریخی به آثار اسنادان گذشته بخش قابل توجهی از اقتصاد آکادمیک را به خود اختصاص داده بود. اقتصاد تکاملی در ژاپن با همکاری اقتصاد غیرنئوکلاسیک از جمله اقتصاد مارکسی و پساکینزی، مدل‌سازی مبتنی بر عامل، مطالعات پیچیدگی، سیستم‌های اقتصادی مقایسه‌ای و مطالعات تکامل صنعتی رشد کرده است. ترکیب نوسازی نظریه ارزش کلاسیک به عنوان زیربنای خرد اقتصاد تکاملی یکی از برجسته‌ترین دستاوردهای آن است. روش‌های تجربی نیز در حوزه مصنوعی، مطالعات منطقه‌ای و سایر حوزه‌ها استفاده می‌شوند. علاوه بر این، ایده‌های تکاملی، تحلیل مقایسه‌ای اقتصادهای ملی را در توسعه و انتقال سیستم تحریک کردند. تنوع فصول در این کتاب منعکس کننده چشم‌انداز وسیع و تعدد رویکردها به اقتصاد تکاملی در ژاپن است که در نتیجه پیشرفت جهانی آن را تحریک می‌کند. فهرست نویسندگان این کتاب به شرح زیر است: Akinori Isogai, Makoto Nishibe, Yuji Aruka, Yoshinori Shiozawa, Kiichiro Yagi کتاب در سال ۲۰۲۴ توسط نشر Springer منتشر و به بازار عرضه شده است.

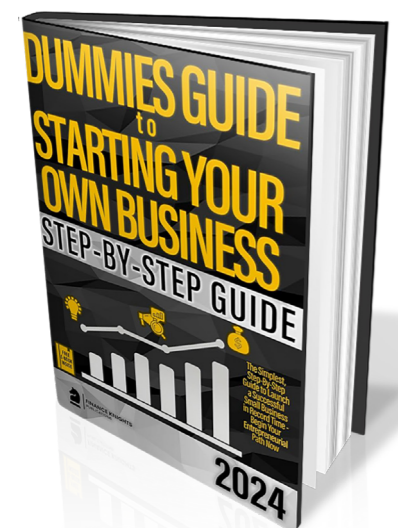

راه‌های اجتناب از دام‌های رایج
راهنمای دامیز برای راه اندازی کسب و کار خودتان

Finance Knights Publications

این کتاب را می‌توان راهنمای ساده و گام به گام برای راه اندازی یک کسب و کار کوچک موفق در زمان رکورد معرفی کرد. برای هر کارمندی ناراضایتی از شغل و درآمد ممکن است به شروع یک «سفر کارآفرینی» تبدیل شود. اما شروع کارآفرینی با ابهام‌ها و عدم قطعیت‌های فراوانی همراه است که ممکن است برای یک «تازه کار» دلهره‌آور و حتی هراس انگیز باشد. «راهنمای دامیز برای راه اندازی کسب و کار خودتان» به این نیاز افرادی که مایل به شروع کاری برای خود هستند، پاسخ می‌دهد. در این کتاب موضوعات زیر با بیانی ساده مورد بحث قرار گرفته‌اند:

- تکنیک‌هایی برای توسعه و اصلاح ایده‌های تجاری قابل توجه که با علایق شما مطابقت دارند و بازار را جذب می‌کنند.
- دستورالعمل‌های دقیق برای ایجاد یک طرح تجاری قانع کننده که نه تنها سرمایه گذاران را جذب می‌کند، بلکه پیشرفت و اهداف کارآفرینی شما را نیز دنبال می‌کند.
- پوشش دقیق همه جنبه‌های مربوط به شروع کسب و کار شما، از الزامات قانونی گرفته تا انتخاب ساختار کسب و کار مناسب.
- مشاوره عملی در مورد تامین مالی موثر سرمایه گذاری یا راه اندازی کسب و کار با پول بسیار کم.
- اصول حسابداری و نحوه کنترل مالی کسب و کار.
- استراتژی‌های نوآورانه برای ایجاد یک پایگاه مشتری وفادار (به عنوان شرطی حیاتی برای برجسته شدن در محیط پویای بازار فعلی).
- دام‌های رایج و راه‌های اجتناب از این دام‌ها با مثال‌هایی از زندگی واقعی برای کسب بینش کسب کنید و مرور اشتباهات رایجی که بسیاری از کارآفرینان جدید مرتکب می‌شوند.
- روش‌های نوآورانه و کارآمد برای راه اندازی کسب و کار و سودآوری در زمان کوتاه. این کتاب را انتشارات Finance Knights Publications منتشر کرده و در سایت «آمازون» عرضه شده است.

معاونت بررسی‌های اقتصادی

اتحادیه بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

TEHRAN CHAMBER OF COMMERCE,
INDUSTRIES, MINES AND AGRICULTURE